

**ΟΙ ΦΡΑΣΕΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΕΡΓΑ «ΟΥΤΕ ΑΛΑΤΙ, ΟΥΤΕ ΠΙΠΕΡΙ»
ΤΟΥ ΦΡΕΝΤΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΑΙ «ΤΑ ΜΗΧΑΝΑΚΙΑ» ΤΟΥ ΜΕΝΗ
ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ: ΔΟΜΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ
ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ (ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΗΣ STEFANA
KALDIEVA-ZAHARIEVA)**

Kalin Vassilev
(New Bulgarian University)

1. Εισαγωγή

Όπως είναι γενικά αποδεκτό, η φρασεολογία προσφέρει γνώσεις όχι μόνο για τη γλώσσα καθεαυτή, αλλά και για τον τρόπο ζωής, τον πολιτισμό, την ιστορία και την πνευματική διάσταση του έθνους που την ομιλεί. Εφόσον η φρασεολογία επεξεργάζεται και αντικατοπτρίζει μια συγκεκριμένη θεώρηση του κόσμου, συχνά χαρακτηρίζεται ως «πνευματικό λεξιλόγιο» και «θησαυρός» της γλώσσας (Kaldieva-Zaharieva 2005: 17). Έχοντας έντονα χρωματισμένο εθνικό χαρακτήρα, η φρασεολογία αποτελεί το πιο ιδιάζον μέρος του εκφραστικού πλούτου μιας γλώσσας και συνήθως παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες κατά τη μετάφραση. Συμμεριζόμαστε την άποψη ότι η αντιπαραθετική έρευνα των φρασεολογισμών συμβάλλει στην οριοθέτηση των ποικίλων ομοιοτήτων, ισοδυναμιών και διαφορών που ισχύουν ανάμεσα σε δύο γλώσσες και, συνεπώς, μπορεί να προσφέρει τις κατάλληλες λύσεις στους μεταφραστές.

Στην παρούσα εργασία εξετάζονται οι φρασεολογισμοί που απαντούν σε δύο σύγχρονα έργα της ελληνικής λογοτεχνίας, καθορίζονται τα δομικά τους σχήματα και συζητούνται τα ενδεχόμενα μεταφραστικά ισοδύναμά τους στη βουλγαρική. Το corpus της έρευνας αντλήθηκε από τη συλλογή σατιρικών δοκιμίων «Ούτε αλάτι, ούτε πιπέρι» του Φρέντυ Γερμανού (187 σελίδες) και τη νουβέλα «Τα μηχανάκια» του Μένη Κουμανταρέα (57 σελίδες). Μελετήθηκαν συνολικά 123 φρασεολογικές μονάδες (86 του πρώτου και 37 του δεύτερου έργου).

2. Βασική ορολογία

Ο στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθούν οι φρασεολογισμοί που απαντούν σε δύο σύγχρονα έργα της ελληνικής λογοτεχνίας, να καθοριστούν τα δομικά τους σχήματα και να συζητηθούν τα ενδεχόμενα μεταφραστικά ισοδύναμά τους στη βουλγαρική γλώσσα. Η ορολογία – τόσο η διεθνής, όσο και η ελληνική – που

σχετίζεται με τους σταθερούς αυτούς συνδυασμούς λέξεων είναι ακαταστάλακτη και παρουσιάζει αρκετή ποικιλία. Όσον αφορά την ορολογία σχετικά με τους φρασεολογισμούς, ο όρος **φρασεολογισμός** (Συμεωνίδης 2000: 17) καθιερώθηκε στις ευρωπαϊκές γλώσσες υπό την επίδραση των γλωσσολόγων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και μέσω των ερευνών στην πρώην Ανατολική Γερμανία. Παράλληλα όμως χρησιμοποιούνται και άλλοι όροι, π.χ. στα γερμανικά: *phraseologische Einheit* (*φρασεολογική μονάδα*), *Phrasmus*, *Frasmus*, *Phraseolexem* (*φρασεολέξημα*), *Phrasem* (*φράσημα*), *fixiertes Wortgefüge* (*σταθερή (προκαθορισμένη) λεξική δομή*), *Idiom* (*ιδιωτισμός*) (Συμεωνίδης 2000: 16). Στη γαλλική βιβλιογραφία απαντώνται οι όροι *phrase idiomatique*, *phrase figée* και *locution figée* και στην αγγλική *idiom*, *frozen expression* και *lexicalized phrase* (Μουστάκη 1992: 411). Όμοια είναι η κατάσταση στην ελληνική γλωσσολογική γραμματεία, όπου χρησιμοποιούνται οι εξής όροι: *στερεότυπη* (ή *παγιωμένη* ή *τυποποιημένη*) *έκφραση* (ή *φράση*), *ιδιωματισμός*, *ιδιωτισμός*, *ιδιωτισμική έκφραση*, *φρασεολογισμός* (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ευθυμίου 2006: 10). Στη μέλετη μας θα κάνουμε χρήση των όρων *φρασεολογισμός* και *φρασεολογική μονάδα*, που αποτελούν και τους συνηθέστατους όρους στη σχετική βουλγαρική βιβλιογραφία.

3. Ταξινόμηση των φρασεολογισμών

Στις συναφείς έρευνες έχουν επιχειρηθεί διάφορες ταξινομήσεις των φρασεολογισμών με βάση ένα ευρύ φάσμα κριτηρίων. Η παρούσα μελέτη βασίζεται σε περιορισμένο υλικό που προέρχεται από δύο λογοτεχνικά έργα και δεν επιδέχεται την εφαρμογή σημασιολογικών κριτηρίων – μια προσέγγιση που θα απαιτούσε την απομόνωση ποικίλων σημασιολογικών πεδίων. Οι ιδιαιτερότητες του *corpus*, συνεπώς, επιβάλλουν την επιλογή μιας συντακτικής προσέγγισης που θα λάμβανε υπόψη της τα δομικά σχήματα των υπό ανάλυση φρασεολογισμών. Το θέμα για τα δομικά σχήματα των ελληνικών φρασεολογισμών δεν έχει ερευνηθεί λεπτομερώς μέχρι στιγμής, αν εξαιρέσουμε την προαναφερόμενη πραγματεία του Συμεωνίδη (Συμεωνίδης 2000: 57-58), ο οποίος περιορίζεται στο να οριοθετήσει την ελάχιστη και τη μέγιστη δυνατή δομή. Η ελάχιστη δομή ενός φρασεολογισμού, κατά τον Συμεωνίδη, περιλαμβάνει δύο συστατικά: ένα **συσσημαντικό** (*Synsemantikon*) και ένα **αυτοσημαντικό** (*Autosemantikon*), λ.χ. *επί τόπου* (σ.σ. + α.σ.). Ως αυτοσημαντικά χαρακτηρίζονται οι λέξεις με λεξική σημασία (δηλ. τα ουσιαστικά, τα ρήματα, τα επιρρήματα και τα αριθμητικά). Στα συσσημαντικά ανήκουν οι γραμματικές λέξεις (δηλ. οι αντωνυμίες, οι προθέσεις, οι σύνδεσμοι και το άρθρο). Σύμφωνα με τον Συμεωνίδη η μέγιστη δομή

των ελληνικών φρασεολογισμών μπορεί να περιλαμβάνει έως και έξι αυτοσημαντικά, λ.χ. του φτωχού το σκοινί διπλό δε φτάνει και μονό περισσεύει (α.σ. + α.σ. + α.σ. + α.σ. + α.σ. + α.σ.). Στην εν λόγω μελέτη παρουσιάζονται και μερικές ιδιαίτερες ομάδες συστατικών που εμφανίζονται συχνά στους ελληνικούς φρασεολογισμούς (Συμεωνίδης 2000: 58-69). Αυτή η κατηγοριοποίηση επαναλαμβάνεται, με μερικές παραλλαγές, στην εργασία της Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ευθυμίου 2006: 59-66).

Στη μελέτη μας επιχειρούμε να εφαρμόσουμε την ταξινόμηση που προτάθηκε από την Kaldieva-Zaharieva στην αντιπαραθετική της έρευνα της ρουμανικής και της βουλγαρικής φρασεολογίας (Kaldieva-Zaharieva 2005: 155-308). Η επιλογή μας υπαγορεύτηκε, πρώτον, από το γεγονός ότι η εν λόγω ταξινόμηση αποτελεί μια εξαιρετικά λεπτομερή και εξονυχιστική κατηγοριοποίηση των δομικών σχημάτων που απαντούν στις δύο υπό εξέταση γλώσσες. Δεύτερον, η ρουμανική και η βουλγαρική, αν και μη συγγενικές, είναι γλώσσες σε επαφή, αφενός, και γλώσσες που ανήκουν στη λεγόμενη Βαλκανική γλωσσική ένωση, αφετέρου, κάτι που ισχύει επίσης, τηρουμένων των αναλογιών, για την ελληνική και τη βουλγαρική.

Σύμφωνα με την Kaldieva-Zaharieva (Kaldieva-Zaharieva 2005: 157) το ρήμα είναι ο κατ'εξοχήν δείκτης κατηγοριοποίησης, ανάλογα με τον οποίο οι φρασεολογικές μονάδες ταξινομούνται σε δύο βασικά είδη σχημάτων: **μη ρηματικών** και **ρηματικών**. Ανάλογα με τη συμμετοχή και τον αριθμό των αυτοσημαντικών συστατικών, τα δομικά σχήματα μπορούν να υποδιαιρεθούν περαιτέρω σε **μονομελή**, **διμελή** και **πολυμελή**. Επιπλέον, η δομική θέση των αυτοσημαντικών και των συσσημαντικών λέξεων χαρακτηρίζει τα φρασεολογικά σχήματα ως **συμμετρικά** και **μη συμμετρικά**.

Όσον αφορά τα **μη ρηματικά σχήματα**, οι **μονομελείς δομές**, που συχνά ονομάζονται και ελάχιστες, αποτελούν μια ιδιαίτερα συχνόχρηστη ομάδα. Χαρακτηρίζονται από την υποχρεωτική παρουσία, συνήθως σε αρχική θέση, μιας συσσημαντικής λέξης (πρόθεσης ή μορίου) και μιας αυτοσημαντικής λέξης (ουσιαστικού, επιθέτου, επιρρήματος, αριθμητικού, αντωνυμίας, επιφωνήματος). Στις δύο υπό εξέταση γλώσσες εμφανίζονται οι εξής δομές:

- πρόθεση + ουσιαστικό,
- πρόθεση + επίθετο,
- πρόθεση + επίρρημα,
- πρόθεση + αριθμητικό,

- μόριο/επίρρημα + ουσιαστικό,
- μόριο/επίρρημα + πρόθεση + ουσιαστικό,
- πρόθεση + αντωνυμία,
- μόριο/επίρρημα + επιφώνημα.

Η πλειοψηφία των μη ρηματικών μονομελών φρασεολογισμών στις δύο γλώσσες ανήκει στη δομή *πρόθεση + ουσιαστικό* (π.χ. ρουμ. *de mântuială* – βουλγ. *през нръсти*).

Στο corpus που εξετάσαμε εμείς απαντώνται επτά παραδείγματα της κατηγορίας των μονομελών μη ρηματικών σχημάτων. Οι ελάχιστες αυτές δομές απαρτίζονται από δύο συστατικά: ένα συσσημαντικό (πρόθεση) και ένα αυτοσημαντικό (ουσιαστικό).

Ανάλογα με το αν το ουσιαστικό της δομής είναι έναρθρο ή άναρθρο, διακρίνονται τα δύο ακόλουθα σχήματα:

(α) πρόθεση + ουσιαστικό:

- **κατά βάθος**: Λήμμα ΓΜ¹ - στην ουσία, στην πραγματικότητα (αντίθετα απ'ό,τι φαίνεται). Βουλγ. *всъщност; дълбоко в себе си*²

- **έξω φρενών**:. Λήμμα ΓΜ – έξαλλος από θυμό και αγανάκτηση. Βουλγ. *извън себе си [от гняв/яд]*

(β) πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- **στο ζενίθ**: Λήμμα ΓΜ – στο ανώτατο σημείο, στο οποίο μπορεί να φτάσει κανείς. Βουλγ. *в зенита*

- **στην τρίχα**: Λήμμα ΓΜ – κομψά, άψογα. Βουλγ. *по последна мода*

- **με τις κλοτσιές**: Λήμμα ΓΜ – με τη βία, κλοτσηδόν. Βουλγ. *с ритници*

- **με τα πόδια**:. Λήμμα ΓΜ – περπατώντας, βαδίζοντας. Βουλγ. *пеша*

- **πίσω από την πλάτη (κάποιου)**: Λήμμα ΓΜ – κρυφά από (κάποιον) και χωρίς αυτός να είναι παρών, ερήμην του. Βουλγ. *зад гърба на някого*

Η κατηγορία των **διμελών μη ρηματικών σχημάτων** περιλαμβάνει μεγαλύτερο αριθμό φρασεολογισμών σε σύγκριση με την προηγούμενη ομάδα. Κατά την Kaldieva-Zaharieva ιδιαίτερα συχνά είναι τα ακόλουθα σχήματα:

- επίθετο + ουσιαστικό (π.χ. *lumea albă* – *белият свят*)
- ουσιαστικό + επίθετο (π.χ. *lucru mare* – *чудо голямо*)

¹ Οι συντομεύσεις που έπονται τα επί μέρους λήμματα με τις ερμηνεύσεις τους αναφέρονται στα ακόλουθα λεξικά: ΓΜ = Γ. Μπαμπινιώτης 2002, ΑΙ = Α. Ιορδανίδου 2001, ΠΙ = Ι. Παπαζαφείρη 1995.

² Η βουλγαρική μετάφραση των φρασεολογισμών είναι δική μου (Κ.Υ.).

- ουσιαστικό + ουσιαστικό (π.χ. *sarea pământului* (“*солта на земята*”), *отбор юнаци*)
- ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό (π.χ. *apă de ploaie* – *кроставици на търкалета*).

Πρόκειται για δομές που, κατά το πλείστον, δηλώνουν ανθρώπους, αντικείμενα, φαινόμενα, καταστάσεις κ.ό. σε συνδυασμό με το πιο προεξέχον γνώρισμά τους. Οι περισσότεροι μη ρηματικοί φρασεολογισμοί του *corpus* ανήκουν στην ομάδα των διμελών σχημάτων (20 συνολικά). Οι φράσεις αυτές θα μπορούσαν επίσης να υποδιαιρεθούν περαιτέρω σε μη συμμετρικά και συμμετρικά σχήματα. Στην κατηγορία των **μη συμμετρικών διμελών μη ρηματικών σχημάτων** εμπίπτουν 13 παραδείγματα.

Έξι από τις δομές δεν περιλαμβάνουν συσσημαντικό συστατικό και παρουσιάζουν τα ακόλουθα δομικά σχήματα:³

(α) ουσιαστικό + ουσιαστικό:

- **σιωπή τάφου**: Λήμμα ΓΜ – πολύ έντονη σιωπή. Βουλγ. *гробна тишина*

(β) ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό:

- **δόξα τω Θεώ**:. Λήμμα ΓΜ, ΑΙ – για την έκφραση ικανοποίησης από υπόθεση που είχε ομαλή έκβαση. Βουλγ. *слава Богу*

- **δουλειά του ποδαριού**: Λήμμα ΓΜ – η περιστασιακή εργασία, συνήθως μικροδουλειές. Βουλγ. *временна работа, работа на парче*

(γ) άρθρο + ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό:

- **η πίπα της φιλίας**: *лулата на мира*

(δ) ουσιαστικό + μετοχή:

- **ψυχή ζώσα**: Λήμμα ΓΜ – ούτε ένας άνθρωπος, κανείς άνθρωπος. Βουλγ. *жива душа*

(ε) επίρρημα + άρθρο + ουσιαστικό:

- **κάτω τα χέρια** (από κάποιον ή κάτι): Λήμμα ΓΜ – (σε συνθήματα ή πολιτικούς λόγους) για την υπεράσπιση (λ.χ. της αθωότητας) ή την απελευθέρωση προσώπου ή για την προάσπιση εργασιακού ή πολιτικού δικαιώματος. Βουλγ. *долу ръцете от нкз./ниц*.

Τα παρακάτω παραδείγματα του *corpus* μας παρουσιάζουν τα μη συμμετρικά διμελή μη ρηματικά σχήματα που περιλαμβάνουν συσσημαντικά συστατικά (προθέσεις ή συνδέσμους):

³ Το άρθρο σ' αυτές τις δομές δε θεωρείται συσσημαντικό συστατικό, καθώς δεν επιτελεί συντακτική λειτουργία, αλλά απλά χαρακτηρίζει το ουσιαστικό στο οποίο προστίθεται.

(α) πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό:

- **στού διαόλου τη μάννα:** Λήμμα ΓΜ – πάρα πολύ μακριά, όπου δεν είναι εύκολο να πάει κανείς. Βουλ. *na mai̯na cu Rai̯na; na Ma̯cu Puk̯cu v̯ ȕarevi̯uata*

(β) πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- **με την ψυχή στο στόμα:** Λήμμα ΓΜ – με μεγάλο άγχος, τρέχοντας για να προλάβω. Βουλγ. *със свито сърце; с буга в гърлото*

(γ) πρόθεση + επίθετο + ουσιαστικό:

- **σε τελική ανάλυση:** Λήμμα ΓΜ – πέρα από όλα τα άλλα, στο κάτω-κάτω. Βουλγ. *в крайна сметка; в края на краищата*

(δ) πρόθεση + μετοχή + ουσιαστικό:

- **με σταυρωμένα χέρια:** Λήμμα ΓΜ – χωρίς να κάνω τίποτα. Βουλγ. *със скръстени ръце*

(ε) πρόθεση + άρθρο + αριθμητικό + ουσιαστικό:

- **στον έβδομο ουρανό:** Λήμμα ΓΜ – σε κατάσταση υπέρτατης ευτυχίας. Βουλγ. *на седмото небе*

(στ) πρόθεση + ουσιαστικό + σύνδεσμος + ουσιαστικό:

- **περί ανέμων και υδάτων:** Λήμμα ΓΜ, ΑΙ – για διάφορα θέματα, χωρίς συνοχή μεταξύ τους (από τον τίτλο έργου του Ιπποκράτη «Περί αέρων, υδάτων και τόπων»). Βουλγ. *празни приказки*

(ζ) πρόθεση + άρθρο + επίρρημα + επίρρημα:

- **στο κάτω-κάτω:** Λήμμα ΓΜ – σε τελική ανάλυση. Βουλγ. *в края на краищата; в крайна сметка*

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα **διμελή συμμετρικά σχήματα** (ή, κατά τον όρο του Συμεωνίδη (Συμεωνίδης 2000: 65), «λεξιλογικά ζευγάρια»). Οι βασικές δομές αυτού του είδους μπορούν να υποδιαιρεθούν σε δύο βασικές ομάδες ανάλογα με το συστηματικό συστατικό (πρόθεση ή παρατακτικός σύνδεσμος) που αποτελεί τον ιδιόμορφο άξονα της συμμετρίας:

- ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό (π.χ. *civant cu civant – дума по дума*)
- πρόθεση + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό (π.χ. *de la vlădică până la orîncă – от царя до ратая*)

ουσιαστικό + σύνδεσμος + ουσιαστικό (π.χ. *Stan și Bran – Сульо и Пульо*)

- επίθετο + σύνδεσμος + επίθετο (π.χ. *mare și tare – куцо и сакато*).

Στο εξεταζόμενο κόρπους μας απαντώνται τα εξής παραδείγματα διμελών συμμετρικών μη ρηματικών σχημάτων:

(α) ουσιαστικό + ουσιαστικό:

- **μέρα-νύχτα:** Λήμμα ΓΜ – συνεχώς, καθ'όλο το εικοσιτετράωρο, χωρίς διακοπή.

Βουλγ. *ден и нощ*

- **χέρι-χέρι:** Λήμμα ΓΜ – κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου. Βουλγ. *ръка за ръка*

- **τύχη βουνό:** Λήμμα ΓΜ – πολύ ευνοϊκή συγκυρία. Βουλγ. *люд късмет*

(β) επίρρημα + επίρρημα:

- **μισά-μισά:** Λήμμα ΓΜ – για περιπτώσεις στις οποίες κάτι μοιράζεται εξίσου σε δύο μέρη. Βουλγ. *φιφти-φιфти*

- **όσο-όσο / όσα-όσα:** Λήμμα ΓΜ – σε εξαιρετικά χαμηλή τιμή. Βουλγ. *на смешна цена*

- **πάνω-κάτω:** Λήμμα ΓΜ – περίπου, σε γενικές γραμμές. Βουλγ. *горе-долу*

(γ) πρόθεση + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό:

- **από στόμα σε στόμα:** Λήμμα ΓΜ – (για κάτι που διαδίδεται προφορικά) από τον έναν στον άλλον. Βουλγ. *от уста на уста*

Ως προς τα **πολυμελή μη ρηματικά σχήματα**, αυτά απαρτίζονται από τρία, τέσσερα ή –σπανίως– περισσότερα αυτοσημαντικά συστατικά, π.χ.:

- μετοχή + πρόθεση + επίθετο + ουσιαστικό (*născut sub o stea norocoasă – роден под щастлива звезда*).

Η κατηγορία των πολυμελών μη ρηματικών σχημάτων αντιπροσωπεύεται από ένα μόνο παράδειγμα στο εξεταζόμενο corpus. Το δομικό του σχήμα έχει ως εξής:

(α) αντωνυμία + επίρρημα + σύνδεσμος + επίρρημα:

- **κάθε λίγο και λιγάκι:** Λήμμα ΓΜ – πάρα πολύ συχνά. Βουλγ. *чак по чак*

Οι **ρηματικές δομές** αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των φρασεολογισμών που υπάρχουν στις δύο εξεταζόμενες γλώσσες. Με την ιδιότητά του να δηλώνει ενέργεια ή κατάσταση, το ρήμα συμμετέχει άμεσα στη δημιουργία της εικόνας ή της μορφής που χαρακτηρίζει τη σημασία του φρασεολογισμού. Η πλειοψηφία των ρηματικών δομών αποτελείται από διμελή και πολυμελή σχήματα, ενώ μονομελή δε σχηματίζονται.

Μέσα στην κατηγορία των **διμελών ρηματικών σχημάτων**, οι περισσότεροι φρασεολογισμοί σχηματίζονται με βάση τα δύο ακόλουθα πρότυπα:

- ρήμα + ουσιαστικό (π.χ. *a arunca ancora [undeva] – хвърлям котва [някъде]*),
- ρήμα + πρόθεση + ουσιαστικό (π.χ. *a bate la ochi – бия на очи*).

Στην παραπάνω ομάδα εμπίπτουν και τα **συμμετρικά ρηματικά σχήματα** που χαρακτηρίζονται από έντονη παρουσία στο βουλγαρικό φρασεολογικό υλικό, π.χ.:

- σύνδεσμος + ρήμα + σύνδεσμος + ρήμα (*ни се води, ни се кара*).

Από την ομάδα των **πολυμελών ρηματικών σχημάτων**, οι δομές με τρία συστατικά είναι οι πιο συχνόχρηστες. Θα αρκεστούμε στο να αναφέρουμε ένα μόνο από τα ποικίλα σχήματα αυτής της κατηγορίας:

- ρήμα + ουσιαστικό + πρόθεση + ουσιαστικό (*a arunca banii în vânt – хвърлям пари на вятъра*).

Τέλος, ειδική αναφορά χρειάζονται οι ρηματικοί φρασεολογισμοί που περιλαμβάνουν τα ρήματα *съм / а fi* και *имам / а avea*, διότι αποτελούν μια πολυάριθμη κατηγορία και χρησιμεύουν στη δήλωση κεντρικών για τον άνθρωπο εννοιών, όπως η ύπαρξη και η κτήση.

Το μεγαλύτερο μέρος του corpus επίσης αντιπροσωπεύεται από τα ρηματικά σχήματα που εμφανίζουν 95 παραδείγματα (ή περίπου τα τρία τέταρτα του συνολικού αριθμού των παραδειγμάτων). Ανάλογα με τον αριθμό των αυτοσημαντικών συστατικών, κατηγοριοποιούνται σε **διμελή, τριμελή, τετραμελή και πενταμελή**. Οι περισσότεροι ρηματικοί φρασεολογισμοί του κόρπους ανήκουν στην κατηγορία των **διμελών** (42 παραδείγματα συνολικά) και παρουσιάζουν τα εξής δομικά σχήματα:

(α) ρήμα + ουσιαστικό:

- **λαμβάνω μέρος**: Λήμμα ΓМ – συμμετέχω. Βουλγ. *взимам участие, участвам*
- **πιάνω δουλειά**: Λήμμα ΓМ – βρίσκω δουλειά. Βουλγ. *намирам си работа, хващам се на работа*
- **αρπάζω [γρίπη]**: Λήμμα ΓМ – (για μεταδοτική αρρώστια) προσβάλλομαι, παθαίνω. Βουλγ. *хващам грип*
- **σκίζω [κάποιον]**: Λήμμα ΓМ – επιτυγχάνω ολοκληρωτική και ταπεινωτική νίκη κατά (αντιπάλου). Βουλγ. *съдирам от дой, смачквам (някого)*
- **τρώω ξύλο**: Λήμμα ΓМ – με δέρνει κάποιος. Βουλγ. *ям дой, гризкам дръвцето*
- **βάζω στοίχημα**: Λήμμα ΓМ – είμαι σίγουρος ότι. Βουλγ. *хващам се на бас*
- **βρίσκω άκρη**: Λήμμα ΓМ – επιλύω πρόβλημα ή περιπλεγμένη κατάσταση. Βουλγ. *намирам му края*
- **έχω παρτίδες**: Λήμμα ΓМ – έχω σχέσεις, πάρε-δώσε με κάποιον. Βουλγ. *имам вземане-даване*
- **παίζω ξύλο (με κάποιον)**: Λήμμα ΓМ – δέρνομαι, έρχομαι σε συμπλοκή. Βουλγ. *бия се, млатя се с някого*
- **τρώω καρπαζιές**: Λήμμα ΓМ – δέχομαι δυνατά και ηχηρά χτυπήματα με την παλάμη στο κεφάλι ή στο σβέρκο. Βουλγ. *ям шамари*

- **πέφτουν μύτες:** Λήμμα ΓМ – για να δηλώσουμε ότι κάνει πάρα πολύ κρύο. Βουλγ. *дърво и камък се пука (от студ)*

- **είναι κούκλα:** Λήμμα ΓМ – χαρακτηρισμός για κάτι πολύ ωραίο. Βουλγ. *(нещо) е приказно*

- **είμαι περδίκι:** Λήμμα ΓМ – είμαι καλά στην υγεία μου. Βουλγ. *бодър съм като кукуряк*

- **(έγινα) λούτσα:** Λήμμα ΓМ – καταμουσκεμένος, βρεγμένος μέχρι το κόκαλο. Βουλγ. *станах вир вода, измокрих се до кости*

(β) μόριο + ρήμα + ουσιαστικό:

- **δεν δίνω δεκάρα:** Λήμμα ΓМ – αδιαφορώ εντελώς. Βουλγ. *не пари ме давам, не давам пукната пара*

(γ) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό:

- **βάζω τις φωνές:** Λήμμα ΓМ – φωνάζω δυνατά (συνήθως από οργή, αγανάκτηση ή απελπισία). Βουλγ. *развиквам се, надавам вої*

- **παίρνω τους δρόμους:** Λήμμα ΓМ – αρχίζω να περιπλανώμαι εδώ και εκεί. Βουλγ. *хващам пътя*

- **είμαι της δεκάρας:** Λήμμα ΓМ – χωρίς αξία, ασήμαντος. Βουλγ. *нищо и никакъв съм, гола вода съм, нишман съм*

- **είναι της μόδας:** Βουλγ. *на мода е*

(δ) ρήμα + απαρέμφατο:

- **φέρ`ειπείν:** Λήμμα ΓМ, АІ – παραδείγματος χάριν. Βουλγ. *например, да речем, да кажем*

(ε) μόριο + ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό:

- **να λείπει το βύσσινο:** Λήμμα ΓМ – για κάτι που αποκρούεται ως ανεπιθύμητο. Βουλγ. *без такива!*

(στ) ουσιαστικό + μόριο + ρήμα:

- **(κάτι) δεν τρώγεται:** Λήμμα ΓМ – είναι εντελώς ανυπόφερτο. Βουλγ. *(нещо) не се ядва, за нещо не става, не струва*

(ζ) μόριο + ρήμα + αντωνυμία:

- **δεν τρέχει τίποτα:** Λήμμα ΓМ – α) (καθησυχαστικά) δεν υπάρχει πρόβλημα, μην ανησυχείς, β) για τη δήλωση αδιαφορίας. Βουλγ. *няма нищо*

(η) μόριο + ρήμα + ουσιαστικό:

- **δεν πέφτει καρφίτσα:** Λήμμα ΓМ – υπάρχει μεγάλος συνωστισμός, δεν υπάρχει καθόλου χώρος ελεύθερος. Βουλγ. *няма къде игла да падне*

(θ) ρήμα + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- **κολυμπώ στο αίμα:** Λήμμα ΓΜ – ενέχομαι σε φόνους. Βουλγ. *πλυвам в кръв*

- **φτάνω στην κορυφή:** Λήμμα ΓΜ – φτάνω στο πιο υψηλό, στο πιο επιτυχημένο σημείο όπου μπορεί να φτάσει κανείς. Βουλγ. *стигам на върха*

- **έρχομαι στα πράγματα:** Λήμμα ΓΜ – ανέρχομαι στην εξουσία. Βουλγ. *поемам нещата в свои ръце*

- **έρχομαι στα χέρια (με κάποιον):** Λήμμα ΓΜ – τσακώνομαι (με κάποιον) παλεύοντας μαζί του. Βουλγ. *сдърпам се с някого*

- **μπαίνω στο νόημα:** Λήμμα ΓΜ – αντιλαμβάνομαι, εννοώ. Βουλγ. *схващам, загарявам*

- **βρέθηκα έξω από το παιχνίδι:** Λήμμα ΓΜ – αποτυγχάνω. Βουλγ. *оказах се извън играта*

- **είμαι στα σπάργανα:** Λήμμα ΓΜ – στο ξεκίνημα, στην αρχή, σε πρώιμο στάδιο. Βουλγ. *съм/намирам се в пелени*.

(ι) ρήμα + πρόθεση + ουσιαστικό:

- **είμαι για δέσιμο:** Λήμμα ΓΜ – για το τρελοκομείο. Βουλγ. *луд за връзване съм*

(ια) ρήμα + μετοχή:

- **πάω χαμένος:** Λήμμα ΓΜ - για περιπτώσεις, στις οποίες κάποιος διατρέχει μεγάλο κίνδυνο, είναι καταδικασμένος. Βουλγ. *отивам на вятъра*

(ιβ) αντωνυμία + ρήμα:

- **τα χάνω:** Λήμμα ΓΜ – σαστίζω. Βουλγ. *губя ума и дума*

- **τα τινάζω:** Λήμμα ΓΜ – (περιφρονητικά ή επιτιμητικά) πεθαίνω. Βουλγ. *хвърлям тона*

- **τα φτιάχνω (με κάποιον):** Λήμμα ΓΜ – συμφιλιώνομαι. Βουλγ. *сдобрявам се с някого*

- **του δίνω:** Λήμμα ΓΜ – φεύγω αμέσως. Βουλγ. *разкарвам се; чупя се*

- **μου κάπνισε:** Λήμμα ΓΜ – είχα την ξαφνική επιθυμία. Βουλγ. *скимна ми, текна ми*

(ιγ) ρήμα + μόριο + ουσιαστικό:

- **περνώ σαν βολίδα:** Λήμμα ΓΜ – περνώ με μεγάλη ταχύτητα. Βουλγ. *профучавам като ракета*

- **τρώω σαν πουλί:** Λήμμα ΓΜ – τρώω πολύ λίγο. Βουλγ. *ям като пиле*

(ιδ) ρήμα + ρήμα:

- **βρέξει-χιονίσει:** Λήμμα ΓΜ – υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Βουλγ. *вали-вее*

(ιε) ρήμα + σύνδεσμος + ρήμα:

- **είδα κι έπαθα:** Λήμμα ΓΜ – κουράστηκα πάρα πολύ ή πέρασα από ταλαιπωρίες μέχρις ότου επιτύχω κάτι. Βουλγ. *видях се в чυдо*

Μαζί με την προηγούμενη ομάδα, η ομάδα των **τριμελών ρηματικών σχημάτων** είναι η πιο πολυάριθμη (41 παραδείγματα συνολικά).

(α) ρήμα + (ουσιαστικό) + ουσιαστικό:

- **κάνω κάτι θρύψαλα:** Λήμμα ΓΜ – θρυμματίζω. Βουλγ. *разбивам на пух и прах*

(β) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + ουσιαστικό:

- **ξέρω το μάθημα νεράκι:** Λήμμα ΓΜ – έχω διαβάσει πολύ καλά το μάθημα και μπορώ να το λέω απέξω χωρίς να κομπιάζω. Βουλγ. *знам си урока като по ноти*

(γ) ρήμα + (ουσιαστικό) + επίθετο:

- **κάνω κάποιον καπνιστό:** Βουλγ. *правя някого на каѝма*

- **αφήνω κάποιον σύξυλο:** Λήμμα ΓΜ – εγκαταλείπω κάποιον, τον αφήνω άναυδο. Βουλγ. *оставям с прѣст в уста*

(δ) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- **βάζω το χέρι στην τσέπη:** Λήμμα ΓΜ – δίνω χρήματα, γίνομαι γενναιοδωρος. Βουλγ. *брѣквам си в джобоѝ, широкопрѣст сѣм, раздавам с пѣлни шепи*

(ε) ρήμα + (ουσιαστικό) + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- **πιάνω κάποιον στα πράσα:** Λήμμα ΓΜ – πιάνω (κάποιον) ακριβώς τη στιγμή που κάνει κάτι ανεπίτρεπτο. Βουλγ. *хваѝцам в небрѝно лозе*

- **κόβω κάτι με το μαχαίρι:** Λήμμα ΓΜ – σταματώ άμέσως και οριστικά. Βουλγ. *прекрѣтявам от раз*

- **παίρνω κάποιον με τις λεμονόκουπες:** Λήμμα ΓΜ – αποδοκιμάζω έντονα. Βουλγ. *замерям с развалени ѝѝца, освирквам, правя (някого) на ниѝо*

- **σέρνω κάποιον από τη μύτη:** Λήμμα ΓΜ – κάνω (κάποιον) ό,τι θέλω. Βουλγ. *водѝ някого за носѝ*

- **τρώω κάποιον/κάτι με τα μάτια:** Λήμμα ΓΜ – κοιτάζω επίμονα (κάποιον/κάτι). Βουλγ. *изѝждам с поглед*

(στ) ρήμα + (ουσιαστικό) + πρόθεση + (επίθετο/ουσιαστικό):

- **περνό κάποιον/κάτι για κάποιον/κάτι:** Λήμμα ΓΜ – θεωρώ ότi κάποιος/κάτι είναι κάτι που δεν είναι στην πραγματικότητα, αποδίδω σε κάποιον/κάτι ιδιότητα ή αξία που δεν έχει. Βουλγ. *взимам (някого) за някакѝв*

(ζ) ρήμα + αριθμητικό + πρόθεση + ουσιαστικό:

- **δίνω μια σε κάποιον:** Λήμμα ΓМ – τον χτυπώ. Βουλγ. *захивам/захилявам един на някого*

(η) ρήμα + (ουσιαστικό) + επίρρημα:

- **πετάω κάποιον έξω:** Λήμμα ΓМ – διώχνω (κάποιον) από το εσωτερικό ενός χώρου με βίαιο τρόπο. Βουλγ. *изхвърлям някого навън*

- **μαθαίνω κάτι απ' έξω:** Λήμμα ΓМ – με αποστήθιση, χωρίς να διαβάζει κανείς ή να συμβουλευεται γραπτό κείμενο. Βουλγ. *научавам наизуст*

(θ) ρήμα + (ουσιαστικό) + πρόθεση + επίρρημα:

- **παίρνω κάποιον από πίσω:** Βουλγ. *тръгвам по петите на някого*

- **παίρνω κάποιον από κοντά:** Λήμμα ΓМ – α) παρακολουθώ, κατασκοπεύω (κάποιον), β) φροντίζω να είμαι συνεχώς κοντά σε (κάποιον). Βουλγ. *следвам по петите, държа изкъсо*

(ι) ρήμα + επίθετο + ουσιαστικό:

- **βλέπω άσπρη μέρα:** Λήμμα ΓМ – βελτιώνεται η κατάσταση μου, βρίσκω επιτέλους ησυχία, ευημερία και ευτυχία. Βουλγ. *виждам бял ден*

(ια) ρήμα + αντωνυμία + ουσιαστικό:

- **είχα μια σκασίλα:** Λήμμα ΓМ – μου είναι εντελώς αδιάφορο, δεν με νοιάζει καθόλου, δεν δίνω δεκάρα. Βουλγ. *не ми пука, последна грижа ми е*

- **είμαι όλος αφτιά:** Λήμμα ΓМ – ακούω με μεγάλη προσοχή. Βουλγ. *целият съм в слух*

(ιβ) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + ουσιαστικό:

- **κάνω το χατίρι (κάποιου):** Λήμμα ΓМ – εκπληρώνω την επιθυμία του. Βουλγ. *гледам хатъра на някого*

(ιγ) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + αντωνυμία:

- **κόβω το κεφάλι μου:** Λήμμα ΓМ – είμαι απολύτως σίγουρος για κάποιον ή κάτι, δεν έχω την παραμικρή αμφιβολία. Βουλγ. *режа си главата, залагам си главата*

- **τρίβω τα χέρια μου:** Λήμμα ΓМ – νιώθω ή/και εκδηλώνω ευχαρίστηση. Βουλγ. *потривам ръце*

- **πατάω το πόδι μου (κάπου):** Λήμμα ΓМ – πηγαίνω (σε ένα μέρος). Βουλγ. *нечий крак стъпва някъде*

- **пάρε τα πόδια σου:** Λήμμα ΓМ – κουνήσου, μην κάθεσαι, μην αργοπορείς. Βουλγ. *размърдай си задника*

- **λύνεται η γλώσσα μου:** Λήμμα ΓМ – γίνομαι ομιλητικός. Βουλγ. *развързва ми се езикът*

- **γυρίζει το κεφάλι μου:** Βουλγ. *вие ми се свят*

(ιδ) ρήμα + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό + (ουσιαστικό):

- **κρέμομαι από το στόμα (κάποιου):** Λήμμα ΓΜ – είμαι γοητευμένος από τον τρόπο που μιλάει κάποιος ή έχω στρέψει όλη μου την προσοχή στα λόγια κάποιου. Βουλγ. *попивам всяка дума*

- **μπαίνω στο ρουθούνι (κάποιου):** Λήμμα ΓΜ – αρχίζω να ενοχλώ κάποιον με τις πράξεις ή την συμπεριφορά μου. Βουλγ. *късам нервите на някого, влизам в петолинието на някого*

(ιε) ρήμα + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό + επίρρημα:

- **περπατώ με το κεφάλι ψηλά:** Λήμμα ΓΜ – είμαι υπερήφανος, αισθάνομαι σίγουρος για την τιμή και την υπόληψή μου. Βουλγ. *вървя с гордо вдигната глава*

(ιστ) ρήμα + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό + πρόθεση + (ουσιαστικό):

- **πέφτω με τα μούτρα (σε κάτι):** Λήμμα ΓΜ – αφοσιώνομαι ολόψυχα (σε κάτι). Βουλγ. *отдавам се напълно на нещо*

(ιζ) ρήμα + πρόθεση + μετοχή + ουσιαστικό:

- **κάθομαι σε αναμμένα κάρβουνα:** Λήμμα ΓΜ – είμαι ανήσυχος, αδημονώ. Βουλγ. *седя като на тръни*

(ιη) ουσιαστικό + ρήμα + επίρρημα:

- **κάτι πάει στραβά:** Βουλγ. *(нещо) не е наред*

(ιθ) ουσιαστικό + μόριο + αντωνυμία + ρήμα:

- **κακό να σ' εύρει:** Λήμμα ΓΜ – (ως κατάρρα). Βουλγ. *зло да те намери, зло да те застигне, да си намериш белята*

(κ) άρθρο + ουσιαστικό + ρήμα + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- **το μαχαίρι φτάνει στο κόκκαλο:** Λήμμα ΓΜ – για μια έρευνα για την αναζήτηση ευθυνών και τη διαλεύκανση της αλήθειας η οποία φτάνει σε βάθος, ως τους πραγματικούς υπεύθυνους, όποιοι και αν είναι αυτοί. Βουλγ. *ножът опира до кокала*

(κα) μόριο + αντωνυμία + ρήμα + ουσιαστικό:

- **δεν μου πέφτει λόγος:** Λήμμα ΓΜ – δεν δικαιούμαι να ομιλώ, δεν μπορώ να εκφέρω άποψη. Βουλγ. *нямам думата*

(κβ) ρήμα + ουσιαστικό + ουσιαστικό:

- **μένω στήλη άλατος:** Λήμμα ΓΜ, ΙΙΙ – μένω εντελώς ακίνητος από έκπληξη, εκπλήσσομαι εντονότατα. (Γένεση ΙΘ' 26: όταν καταστράφηκαν οι πόλεις Σόδομα και Γόμορα, η γυναίκα του Λωτ, παρά τη ρητή απαγόρευση του αγγέλου, στράφηκε από

περιέργεια, για να ιδεί τι συνέβαινε πίσω της, και μεταβλήθηκε σε στήλη άλατος).

Βουλγ. *като попарен съм*

(κγ) αντωνυμία + ρήμα + επίρρημα:

- **τα βγάζω πέρα:** Λήμμα ΓМ – τα καταφέρνω, ξεπερνάω τα προβλήματα. Βουλγ. *справям се, свързвам двата края*

- **τα έχω καλά (με κάποιον):** Λήμμα ΓМ – έχω καλές σχέσεις με κάποιον. Βουλγ. *в добри отношения съм с някого*

(κδ) επίρρημα + αντωνυμία + ρήμα:

- **πώς τα πάς:** Λήμμα ΓМ – είσαι καλά, τι κάνεις; Βουλγ. *как я карам?*

(κε) αντωνυμία + ρήμα + πρόθεση + ουσιαστικό:

- **τα βάζω (με κάποιον):** Λήμμα ΓМ – στρέφομαι εναντίον κάποιου, τον θεωρώ υπεύθυνο για κάτι. Βουλγ. *изправям се срещу някого*

(κστ) αντωνυμία + ρήμα + σύνδεσμος + μόριο + ρήμα:

- **το φυσάω και δεν κρυώνει:** Λήμμα ΓМ – δεν μπορώ να λησμονήσω το πάθημά μου και νιώθω πικρία. Βουλγ. *духам раната, но не минава*

Η ομάδα των **тетраμελών ρηματικών σχημάτων** είναι σχετικά μικρή σε σύγκριση με εκείνες των διμελών και των τριμελών σχημάτων τις οποίες εξετάσαμε παραπάνω. Στο corpus μας απαντούν μόνο έντεκα παραδείγματα αυτού του είδους. Τα δομικά τους σχήματα, ωστόσο, παρουσιάζουν αρκετή ποικιλία:

(α) αντωνυμία + ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + αντωνυμία:

- **με πιάνει το στομάχι μου:** Βουλγ. *присвива ме стомахът*

(β) αντωνυμία + ρήμα + επίρρημα + επίρρημα:

- **τα λέω орθό-κοφτά:** Λήμμα ΓМ – μιλώ με σαφήνεια, εκφράζομαι ξεκάθαρα, δίχως περιστροφές, φόβο ή επιφυλάξεις. Βουλγ. *казвам без заобикалки*

(γ) αντωνυμία + ρήμα + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό:

- **(κάποιον) τον τρώει το μαύρο χόμα:** Λήμμα ΓМ – για κάποιον που σκοτώθηκε. Βουλγ. *дълбоко в земята е*

(δ) επίρρημα + επίρρημα + αντωνυμία + ρήμα:

- **εδώ που τα λέμε:** Λήμμα ΓМ – (στην αρχή του λόγου, ως εισαγωγή σε σχόλιο, παραδοχή ή ομολογία) για να μιλήσουμε με περισσότερη ειλικρίνεια. Βουλγ. *честно казано; ако трябва да бъдем откровени; правичката да си кажем*

(ε) άρθρο + ουσιαστικό + αντωνυμία + ρήμα + ουσιαστικό:

- **τα μάτια μου τρέχουν ποτάμι:** Βουλγ. *очите ми текат като реки*

(στ) (ουσιαστικό) + ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + αντωνυμία:

-κάτι πιάνει το αφτί μου: Λήμμα ΓΜ – (κάτι) υποπίπτει στην αντίληψή μου.
Βουλγ. *υχοτο ми долавя нещо*

(ζ) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + αντωνυμία + επίθετο:

- έχω το κεφάλι μου ήσυχο: Λήμμα ΓΜ – δεν έχω εκκρεμότητες, ούτε προβλήματα, έχω την ησυχία μου. Βουλγ. *мирна ми е главата*

(η) ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- μπήκε ο ήλιος στο σπίτι μου: Βουλγ. *слънцето изгря у на моята улица*

(θ) ρήμα + μόριο + άρθρο + ουσιαστικό + πρόθεση + άρθρο + ουσιαστικό:

- κολλώ (κάπου) σαν τη μύγα στο μέλι: Λήμμα ΓΜ – αφοσιώνομαι υπερβολικά σε κάτι. Βουλγ. *лепя се като муха на мед*

(ι) ρήμα + αριθμητικό + ουσιαστικό + πρόθεση (+ ουσιαστικό):

- δίνω ένα χέρι (σε κάποιον): Λήμμα ΓΜ – προσφέρω βοήθεια, βοηθώ, συμπαραστέκομαι. Βουλγ. *подавам ръка (за помощи)*

(ια) μετοχή + σύνδεσμος + μετοχή + πρόθεση + άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό:

-κομμένος και ραμμένος στο ίδιο αχνάρι: Βουλγ. *излязъл от същия калям*

Η μεγαλύτερη δομή που απαντά στο εξεταζόμενο corpus αποτελείται από πέντε αυτοσημαντικά συστατικά. Το μοναδικό παράδειγμα που βρέθηκε έχει το ακόλουθο δομικό σχήμα:

(α) αντωνυμία + ρήμα + άρθρο + ουσιαστικό + άρθρο + ουσιαστικό + αντωνυμία:

- σου δίνω τον λόγο της τιμής μου: Λήμμα ΓΜ – ομωτική φράση που βασίζεται στην επίκληση της προσωπικής αξιοπρέπειας. Βουλγ. *давам ти честната си дума*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Άννα, Ευθυμίου Αγγελική (2006): *Οι στερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Kaldieva-Zaharieva Stefana (2005): *Проблеми на съпоставителното изследване на българската и румънската фразеология*. София: Академично издателство „Марин Дринов”.

Μουστάκη Αργυρώ (1992): «Το βοηθητικό ρήμα είμαι και τα ρήματα που εναλλάσσονται με αυτό στις ιδιωτισμικές εκφράσεις στα νέα ελληνικά». – *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 13: 409-428.

Συμεωνίδης Χαράλαμπος (2000): *Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

ΛΕΞΙΚΑ:

Ιορδανίδου Άννα (2001): *Λεξικό λόγιων εκφράσεων της σύγχρονης Ελληνικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Μπαμπινιώτης Γεώργιος (2002): *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. Ερμηνευτικό, Ορθολογικό, Ετυμολογικό, Συνωνύμων-Αντιθέτων, Κυρίων ονομάτων, Επιστημονικών όρων, Ακρωνυμίων (με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων)* [Β' έκδοση, Γ' ανατύπωση εμπλουτισμένη, 2006]. Αθήνα: Κέντρο λεξικολογίας.

Παπαζαφείρη Ιωάννα (1995): *Ρήσεις, Γνωμικά, Φράσεις από τις Γραφές*. Αθήνα: Σμίλη.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ:

Γερμανός Φρέντυ (---): *Ούτε αλάτι, ούτε πιπέρι*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Κουμανταρέας Μένης (1962): *Τα Μηχανάκια*. Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.